

Отримано: 3 липня 2023 р.

Прорецензовано: 24 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: ntuu_kri_6@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4768-9928>

Web of Science Researcher ID: viktoriiia-kotvytska/

e-mail: 25_valentin_27@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2597-8203>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-63-66

Котвицька В. А., Лазебний В. М. Семантична характеристика німецьких номінацій кіберсфери (на матеріалі субстантивів зі словотвірним елементом *cyber-*). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 63–66.

УДК: 811.112.2'373.2

Котвицька Вікторія Анатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови,

Національний технічний університет України

Лазебний Валентин Миколайович,

старший науковий співробітник,

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та

судових експертиз Служби безпеки України

СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКИХ НОМІНАЦІЙ КІБЕРСФЕРИ (НА МАТЕРІАЛІ СУБСТАНТИВІВ ЗІ СЛОВОТВІРНИМ ЕЛЕМЕНТОМ *CYBER-*)

У дослідженні представлено аналіз семантики німецьких іменників кіберсфери, подано семантичну характеристику німецьких субстантивів зі словотвірним елементом англійського походження *Cyber-*. Висвітлено дані лексикографічних джерел, що стосуються зазначеної проблематики.

Авторами статті зазначено об'єкт, предмет та сформульовано мету дослідження, окреслено перспективи.

Матеріалом дослідження слугувала суцільна вибірка іменників зі словотвірним елементом *Cyber-* з авторитетного тлумачного словника сучасної німецької мови *Duden* та найтиражованіших німецькомовних газет «*Die Welt*», «*Die Zeit*», «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*» та «*Süddeutsche Zeitung*».

В роботі репрезентовано виокремлені в ході дослідження лексико-семантичні групи, їх наповнення. Розроблена класифікація лексичних одиниць уможливила систематизацію зібраного матеріалу, дала змогу репрезентувати взаємозв'язки всередині груп.

Встановлено, що продуктивність лексико-семантичних груп не є однаковою. Виокремлені угруповання неоднорідні за кількістю слів, що до них входять (лексико-семантичні групи налічують різну кількість лексичних одиниць), проте їх можна вважати однорідними за характером відношень між ними.

З'ясовано, що не всі лексичні одиниці, які містять словотвірний елемент *Cyber-*, належать до термінів. Значна частина аналізованих слів не фіксується у лексикографічних джерелах, питання тлумачної параметризації, словникової кодифікації і стандартизації все ще потребують ретельного вивчення.

До перспектив дослідження належить вивчення слів, що мають інші чужомовні компоненти, які походять з різних мов, що дасть можливість виявити їхню специфіку в німецькому лексиконі, простежити за динамікою розвитку, вивчити словотвірний потенціал, мобільність, систематизувати таку лексику тощо.

Ключові слова: номінація кіберсфери, лексична одиниця, лексико-семантична група, семантика, словотвірний елемент *Cyber-*.

Viktoriiia Kotvytska,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Theory,

Practice and Translation of the German Language,

National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Valentyn Lazebnyi,

Senior Research Fellow,

Ukrainian Research Institute of Special Engineering and forensic examinations of the Security Service of Ukraine

SEMANTIC CHARACTERISTICS OF GERMAN NOMINATIONS OF THE CYBERSPHERE (BASED ON SUBSTANTIVES WITH THE WORD-FORMING ELEMENT *CYBER-*)

The study presents an analysis of the semantics of German cyberspace nouns, demonstrates a semantic characteristics of German nouns with a word-forming element of English *Cyber-*, originating from the English language. The data of lexicographical sources related to the mentioned issues are highlighted.

The object and the subject of study were described, the aim was stated and the research perspectives were outlined.

The research material was a solid sample of nouns with the word-forming element *Cyber-* from the authoritative interpretive dictionary of the modern German language *Duden* and the most widely circulated German-language newspapers «*Die Welt*», «*Die Zeit*», «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*» and «*Süddeutsche Zeitung*».

The article represents the filling of the lexical-semantic groups identified during the research. The developed classification of lexical units made it possible to systematize the collected material and represent relationships within groups.

It was established that lexical-semantic groups are not equally productive. The isolated groups are heterogeneous in terms of the number of words that they include (lexical-semantic groups have a different number of lexical units), however, they can be considered homogeneous in the nature of the relations between them.

A significant part of the analyzed words is not recorded in lexicographical sources, issues of interpretive parameterization, dictionary codification and standardization still require detailed study.

Research perspectives include the study of words that have other foreign language components, which will make it possible to identify their specificity in the German lexicon, trace the dynamics of development, study the word-forming potential, mobility, systematize such vocabulary, etc.

Keywords: nomination of the cyber sphere, lexical unit, lexical-semantic group, semantics, word-forming element Cyber-.

Постановка проблеми. Розширення соціально-економічних, політичних та культурних зв'язків між державами зумовлює появу нових слів, які потім на новому лінгвальному ґрунті проходять усі етапи засвоєння, адаптуються до системи мови-реципієнта на всіх рівнях, лексикографічно кодифікуються.

Розвиток і масове використання інтернет-технологій, глобальних мереж зв'язку, телекомунікаційних систем спричинюють посилення входження до німецької мови чужорідної лексики на позначення понять, які не знаходять аналогів у німецькомовному просторі, іншомовних елементів, що потребують вивчення, аналізу функціонування, реєстрації та лексикографічної фіксації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слова з компонентом кібер- нечасто перебували у фокусі інтересів мовознавців, на матеріалі української мови їх вивчали І. М. Кочан, І. О. Коробова, А. В. Гончаренко, на матеріалі німецької (лексичні одиниці з префіксом *Cyber-/cyber-*) – А. Стефановіч. Особливої уваги з боку лінгвістів наразі потребують питання належності аналізованих лексичних одиниць до термінів, їх семантичні особливості, питання їхньої словотвірної мобільності, правопису, проблеми перекладу.

Актуальність теми даної розвідки визначається інтенсифікацією змін лексики сучасної німецької мови та продиктована увагою лінгвістів до питання інтеграції запозичень до словотвірної системи німецької мови-реципієнта, питань словотворення з використанням елементів іншомовного походження, тлумачної параметризації, словникової кодифікації і стандартизації зазначених лексичних одиниць. Що стосується термінів, то оскільки їх питома вага у загальнолексичному фонді мови весь час збільшується, і «питання невпорядкованості термінології (в різних мовах) становить серйозну перешкоду під час обміну науковою інформацією» [Веракисч & Котвицька, 2020: 180], то проблема нормалізації і систематизації галузевої термінології набуває особливо важливого значення.

Досліджуваній словотвірній елементу *Cyber-* має англійське походження (скорочено від англ. *cybernetics* – пор. нім. *Kybernetik*), його містять слова, що безпосередньо «стосуються продукowanego комп'ютерами віртуального світу» [Duden].

Чимала кількість субстантивів із компонентом *Cyber-* наразі фіксується в авторитетному лексикографічному джерелі Duden [Duden]. Важливо, що всі лексичні одиниці, дібрані зі словника, написані разом. Саме таке написання рекомендують укладачі вказаного джерела. І це доцільно й обґрунтовано, оскільки йдеться про словотвірний елемент (і тому слід писати слова з *Cyber-* разом), префікс, а не про самостійну частину мови, що виступає одним із компонентів складного німецькомовного слова. Німецькі композити, компонентами яких є запозичення, можуть мати різні форми написання. Оскільки певна їх кількість є змішаними (гібридними) композитами, бо «складаються вони із власне німецького й англійського слів, перебувають у стані вільного варіювання з власне німецькими словами» [Тіміна & Лазебна, 2019: 345], і між компонентами таких композитів часто спостерігається дефіс, то, можливо, певна аналогія виникає й у випадку вирішення обрання варіанту написання запозиченого словотвірного елемента з коренем слова. Власне тому можна спостерігати дефіс після компонента *Cyber-* у значній кількості номінацій, що не є конвенціоналізованими і поки не включені до словників. На шпальтах газет («Die Welt», «Die Zeit», «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Süddeutsche Zeitung»), звідки також вилучались лексичні одиниці із зазначеним компонентом, зустрічається здебільшого саме написання через дефіс, а не написання разом. Що стосується правопису українських слів із компонентом кібер-, то новітня редакція Українського правопису (2019) рекомендує писати зазначені слова разом.

Постановка завдання. Мета статті – вивчити семантику німецькомовних іменників зі словотвірним елементом *Cyber-* та виокремити лексико-семантичні групи.

Об'єктом дослідження є німецькі субстантиви зі словотвірним елементом англійського походження *Cyber-*, а предметом – семантика вказаних номінацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нерозривний і взаємозумовлений зв'язок мови з діяльністю суспільства виражається в тому, що всі важливі процеси науково-технічного прогресу дуже швидко та багатогранно відзеркалюються в лексиці, у термінологічних системах [Котвицька & Лазебна, 2017: 116]. Серед номінацій, семантика яких стала предметом аналізу в даній статті, велика кількість одиниць є термінами. Їх об'єднує належність до галузі інформаційних технологій, комп'ютерної сфери. Втім, маємо констатувати, що не всі лексичні одиниці, які містять словотвірний елемент *Cyber-*, належать до термінів.

Розроблена нами класифікація лексичних одиниць уможливила систематизацію зібраного матеріалу, дала змогу репрезентувати взаємозв'язки всередині груп.

Отже, слова зі словотвірним елементом *Cyber-* позначають:

1) поняття сфер кібернетики, інформатики:

Cyberspace, der, Cyber-Raum, der – кіберпростір (продукований комп'ютерами віртуальний ілюзорний світ, інформаційний простір, середовище, що функціонує за допомогою комп'ютерних систем);

Cyberangriff, der – кібернапад, кібератака (спроба реалізації кіберзагрози, атака, напад на інформаційну систему, дії, спрямовані на втручання в роботу інформаційно-телекомунікаційних систем з метою контролю, знищення інфраструктури, порушення конфіденційності, цілісності, авторства інформації тощо);

Cyberattaque, die – кібератака (сукупність зловмисних дій, спрямованих на порушення цілісності, конфіденційності, доступності інформації);

Cybersicherheit, die – кібербезпека (стан захищеності інтересів людини, суспільства, держави в кіберпросторі, сукупність різних процесів, методів, технологічних рішень, що допомагають забезпечити захист у галузі інформатики і телекомунікацій, оцінити та контролювати ризики, що виникають під час використання комп'ютерів, комп'ютерних систем та мереж);

Cybersecurity, die – безпека, захист від кібератак;

- Cyber-Defence, der* – кіберзахист;
Cyberbedrohungen, die (Pl.) – кіберзагрози (чинники, які створюють небезпеку для інформаційних джерел, файлів, програмного забезпечення, систем);
Cyber-Sicherheitsmechanismus, der – механізм кібербезпеки (фасрвол-системи/брандмауери, шифрування, процедура аутентифікації, аудит засобів захисту, блокчейн-технології тощо);
- 2) поняття військової справи:
Cyberkrieg, der, Cyberwar, der – кібервійна (війна в кібернетичному просторі, один із різновидів інформаційної війни);
Cyberwaffe, die – кіберзброя (технічний засіб, що застосовується у кібервійні);
Cyberschlacht, die – кібербитва (зіткнення, змагання між двома і/або більше сторонами, кібернапади ворожих одна одній сторін у кіберпросторі);
Cyberabwehr, die – (координований на державному рівні) захист від кібератак; кібервійсько;
Cyber-Strategie, die – кіберстратегія (стратегія із кіберзахисту);
- 3) поняття сфери освіти:
Cyber-Ausbildung, die – кіберосвіта (процес (і результат) навчання, підготовки фахівців у сфері кібербезпеки);
Cyber-Lehrgang, der – кіберкурс (курс навчання, підготовки фахівців у сфері кібербезпеки);
- 4) поняття права:
Cyber-Affäre, die, Cyber-Schwindel, der – кіберафера;
Cyber-Diebstahl, der – кіберкрадіжка (вчинене у кіберпросторі за допомогою комп'ютерів, автоматизованих систем тощо суспільно небезпечне винне діяння, таємне викрадення чужого, заволодіння ним);
Cyberspionage, die – кібершпигунство (несанкціоноване отримання інформації з метою отримання особистої, економічної, політичної або військової переваги, злам систем комп'ютерної безпеки зі застосуванням шкідливого програмного забезпечення, із використанням шпигунських програм);
Cyberpiraterie, die – кіберпіратство (незаконне розповсюдження мережею інтернет цифрових медіа, зокрема фільмів, пісень, телешоу, ігор тощо без згоди автора та/або виплати винагороди за використання);
Cyber-Vandalismus, der – кібервандалізм (знищення інформації, веб-сайту, шкідливий вплив на програмне забезпечення тощо);
Cyberkriminalität, die, Cybercrime, das/die – кіберзлочинність (нелегальне діяння або сукупність нелегальних діянь у комп'ютерній, телекомунікаційній сферах, напр. протиправне втручання в системи тощо);
Cybergewalt, die – кібернасильство (охоплює різні форми образ, дискримінації осіб за допомогою електронних засобів комунікації, через соціальні мережі, чати, платформи обміну повідомленнями тощо);
Cybergrooming, das – кібергрумінг (вид сексуального насильства в інтернеті);
Cybermobbing, das – кібермобінг (форма соціального цькування особи в колективі, умисні образи, погрози, повідомлення іншим даних, які компроментують особу в колективі, за допомогою засобів мобільної комунікації);
Cyberbullying, das – кібербулінг (злякування, умисне цькування особи в кіберпросторі, знущання над особою в соціальних мережах, у месенджерах тощо);
Cyberstalking, das – кіберсталкінг (переслідування, вистежування, погрози особі в інтернеті, зловживання її персональними даними);
Cyber-Betrug, der – кібершахрайство (знищення комп'ютерних даних, інформації, втручання в роботу програм та процес обробки інформації тощо);
- 5) поняття фінансової справи:
Cyberwährung, die – криптовалюта (валюта, що використовує для захисту криптографічну систему);
Cybercash, das – кіберкеш, кібергроші (віртуальні, електронні гроші, для оплати послуг і товарів через інтернет);
Cyberpolice, die, Cybersversicherung, die – кіберполіс, кіберстрахування (факультативне додаткове страхування для підприємств, для захисту від хакерських атак, страховий продукт для захисту від ризиків, пов'язаних із використанням інтернету, збереженням та обробкою даних в електронному вигляді);
- 6) поняття спорту:
Cybersport, der – кіберспорт (змагання з комп'ютерних ігор);
Cyber-Turnier, das – кібертурнір (онлайн-турнір, спортивне змагання або система матчів (команд) кіберспортсменів);
Cyber-Fußball, der – кіберфутбол (електронна гра);
- 7) назви осіб і груп осіб:
Cyber-Spezialist, der – фахівець із кібербезпеки;
Cyber-Security-Fachleute, die (Pl.) – фахівці у сфері кібербезпеки;
Cyberkriminelle, der/die, Pl. – кіберзлочинець, кіберзлочинці (особа чи група осіб, що чинять нелегальні діяння у комп'ютерній, телекомунікаційній сферах, особливо в інтернеті);
Cyber-Mafia, die – кібермафія (кримінальна організація, злочинне угруповання, члени якої здійснюють цілеспрямовані кібератаки, різні кіберзлочини);
Cyberfreund, der – кібердруг (людина, з якою відбулося знайомство в інтернеті, з якою комунікуєш онлайн, в чатах, на сайтах);
Cyberkommando, das – кіберкоманда, кібергрупа (група осіб, що виконують певні завдання з кіберзахисту тощо);
Cyberarmee, die – кіберармія (самоорганізована хакерська група, що бореться з кіберагресією або здійснює її, має чітко визначені цілі);
Cyber-Security-Talente, die (Pl.) – «таланти» у сфері кіберзахисту;
Cybernaut, der – кібернавт (особа чоловічої статі, яка у даний момент часу знаходиться в кіберпросторі);
Cybersportler, der – кіберспортсмен (професійний гравець в комп'ютерні ігри, бере участь в онлайн-змаганнях, турнірах тощо);

Cyberpilger, der – кіберпаломник (паломник, прочанин, мандрівний богомолець, що відвідує релігійні місця й подорожує до реліквій онлайн, здійснює паломництво за допомогою інформаційних технологій);

Cybertourist, der, Cyberwanderer – кібертурист (особа, що здійснює екскурсію/мандрівку за конкретним маршрутом з допомогою інформаційних технологій);

8) назви закладів, установ, структур, організацій:

Cybercafe, das – інтернет-кафе (громадський заклад, в якому надається послуга доступу до інтернету, часто – за погодинну платню);

Cyberbüro, das – кібербюро (структура, що займається питаннями протистояння злочинній кіберактивності);

Cyber-Abwehrzentrum, das, Cyber-Abwehrcenter, das – центр захисту від кібератак (структура, що займається здійсненням захисту телекомунікаційних систем, даних клієнтів тощо);

9) назви приладів і предметів:

Cyberbrille, die – кіберокуляри (пристрій, оснащений дисплеєм, камерою, із вбудованими технологіями, різними функціями);

Cyberanzug, der – кіберкостюм (костюм, оснащений спеціальними сенсорами та інтерактивними окулярами, може використовуватись під час занять спортом, особами літнього віку та представниками професій, які вимагають великого фізичного навантаження, для захисту здоров'я працівників);

10) різне:

Cyberslang, der – кіберсленг (мова користувачів інтернету і гаджетів);

Cyber-Bekanntschaft, die – кіберзнайомство (знайомство в інтернеті);

Cyberliebe, die – кіберкохання (любовні стосунки, що виникли у віртуальному просторі, зі знайомства в інтернеті);

Cybersex, der – кіберсекс (вид віртуального сексу, що відбувається в чатах, за допомогою вебкамер, онлайн);

Cyber-Welt, die – кіберсвіт (віртуальний світ, продукований комп'ютерами);

Cybertour, die – кібертур (віртуальна подорож кіберпростором);

Cyber-Tourismus, der – кібертуризм (здійснення віддалених екскурсій за конкретними маршрутами за допомогою інформаційних технологій).

Висновки і перспективи. У ході дослідження встановлено, що продуктивність лексико-семантичних груп неоднакова. Виокремлені угруповання є неоднорідними за кількістю слів, що до них входять (лексико-семантичні групи налічують різну кількість лексичних одиниць), проте їх можна вважати однорідними за характером відношень між ними. До останньої групи було віднесено різні лексичні одиниці через неможливість угруповання загалом залишкової групи за спільною для всіх ознакою.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні слів, що мають інші чужомовні компоненти, які походять з різних мов, що дасть можливість виявити їхню специфіку в німецькому лексиконі, простежити за динамікою розвитку, вивчити словотвірний потенціал, мобільність, систематизувати таку лексику тощо.

Література:

1. Вераксич Т. В., Котвицька В. А. Структурно-семантичні особливості німецьких термінів машинобудування. «Young Scientist» /«Молодий вчений». № 8 (84). August, 2020. С. 179–182. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-36>

2. Котвицька В. А., Лазебна О. А. Тематична організація автомобілебудівної термінологічної лексики сучасної німецької мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2017. № 28. С. 116–118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_28_31

3. Тіміна А. О., Лазебна О. А. Теоретичні засади вивчення граматичного освоєння запозичень у сучасній німецькій мові. «Young Scientist» /«Молодий вчений». № 9 (73). September, 2019. С. 343-346. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-73>

4. Duden. Das Onlinewörterbuch. Retrieved from: <https://www.duden.de>

References:

1. Verakysch, T. V. & Kotvytska V. A. (2020). Strukturno-semantychni osoblyvosti nimets'kykh terminiv mashynobuduvannya. Structural and semantic peculiarities of German mechanical engineering terms. «Young Scientist», 8 (84), August, 179-182. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-36>

2. Kotvytska, V. A. & Lazebna, O. A. (2017). Tematychna orhanizatsiya avtomobilebudivnoyi terminolohichnoyi leksyky suchasnoyi nimets'koyi movy. Thematic organization of automotive industry terminological lexis in modern German. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya. International Humanitarian University Herald. Philology, 28, 116-118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_28_31

3. Timina, A. O. & Lazebna, O. A. (2019). Teoretychni zasady vyvchennya hramatychnoho osvoyennya zapozychen' u suchasniy nimets'kiy movi. Theoretical principles of studying borrowing's grammatical adaptation in modern German. «Young Scientist», 9 (73), September, 343-346. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-73>

4. Duden. Das Onlinewörterbuch. Retrieved from: <https://www.duden.de>